

Čudesna povijest najstarijeg naselja u Europi

Objavio **Ivan Matić** - 15. kolovoza 2024.

Foto: Gordana Ilić Ostojić

VINKOVCI, Vinkovci najstarije naselje u Europi – taj će vas natpis dočekati na ulazu u ovo naizgled uspavano slavonsko mjesto. No, ima li ta tvrđnja osnova? Prekapanje (doslovno!) po prošlosti ovog grada daje nam odgovor na to pitanje.

Nerijetko se dogodi da arheolozi na području nekog suvremenog grada pronađu nalaz iz daleke prapovijesti. U mnogim se slučajevima na određenim lokacijama živjelo kroz vrlo duga razdoblja, jer su ljudi znali prepoznati pogodnosti određenog prostora – obilje vode, hrane ili sigurnost. No, te su pogodnosti znale i nestati, nekada vrlo naglo i neočekivano. Rat, suša, bolest ili glad potjerali bi stanovništvo određenog naselja i ono bi ostalo napušteno, nikada više napučeno i vrlo često u potpunosti zaboravljeno.

Moglo bi se reći da – čak i u svjetskim okvirima – gotovo da nema naselja koje u kontinuitetu živi od vremena kad su počela nicati prva naselja pa sve do danas. Hrvatski arheolozi tvrde da su Vinkovci jedan od izuzetaka i da ih više od osam tisuća godina kontinuirano života na ovome malom prostoru postavlja na čelo liste najstarijih kontinuirano naseljenih europskih naselja.

Između stepe i prašume

Vinkovci su se smjestili na velikom desnom zavoju Bosuta, na ušću potoka Ervenice. Tu leži najsjeverniji meandar Bosuta, čija je povišena lijeva obala bila zaštićena od čestih poplava, pa stoga vrlo pogodna za naseljavanje. Do mjesta se iz pravca istoka moglo relativno lako doći, jer tu se na blago valovitom terenu prostiralo područje širokih stepa. No s druge strane Bosuta, prema zapadu, ležalo je močvarno tlo iz kojeg je bujao nepregledni zid hrastove prašume.

Ta je šuma prastanovnicima bila izvor drva, divljači i druge hrane. Stepski je pak predio bio savršen za sijanje žitarica, a radi svoje lake prohodnosti i bujnosti travnatog pokrova, bio je jednako tako zgodan i za napasanje stoke. Bosut je, naravno, osiguravao ribu, ali i glinu za proizvodnju keramike. Stručnjaci tvrde da je ta glina davala najfiniju znanu strukturu keramici koju danas nalazimo posvuda na području grada.

No rijeka je služila i za transport roba i ljudi. Postoje dokazi da se još u neolitiku riječnim putovima plovilo sve do Jadrana. Pradavni stanovnici ovih krajeva na ta su se iznimna putovanja upuštali zbog nabavke soli, koja je služila za konzerviranje hrane i poboljšavanje okusa mesa. Čamci, potrebni za ovakve poduhvate, izrađivani su od jednoga komada drva. Tehnika izrade bila im je poprilično osebujna: užareno kamenje stavili bi na drvo, da ga polagano progori i izdubi, a potom bi dno čamca rezbarili.

Postojali su i prolazi koji su kroz nepreglednu šumu vodili dalje ka zapadu, ali i prema jugu. Tragove tih pradavnih putova ne može se naći, no moralo ih je biti, jer brojni nalazi upućuju na to da je i u najstarija doba postojala razmjena i trgovina s područjima vrlo udaljenima od Vinkovaca.

Većina prapovijesnih naselja smjestila se na visokoj lijevoj obali rijeke, a najveći i najdugotrajnije naseljeni prostor leži na ušću potoka Ervenice u Bosut, na području koje su arheolozi nazvali tell Tržnica. Termin „tell“ dolazi od židovske i srodne arapske riječi, a označava tip lokaliteta gdje su se nova naselja uporno gradila na ruševinama prethodnih. Količina materijala nastala propadanjem ranijih naselja s vremenom bi formirala humak, odnosno brdašće.

Vinkovački tell prostran je i visok približno 5 metara. Tellove pronalazimo od Mezopotamije i Izraela preko Turske, Grčke, Bugarske, Srbije do juga Mađarske, a vinkovački tell Tržnica je jedan od najsjevernijih.

Nepresušan izvor nalaza

Vinkovčani će s pravom reći da se u gradu, gdje god da zabijete lopatu, iskopa neki arheološki nalaz. Od komada uporabne keramike, rimskih opeka, novčića iz različitih razdoblja povijesti pa do grobova prastanovnika ovoga mjesta – svega se tu nađe, ovisno o tome koliko duboko kopate. A svako nalazište priča fascinantne priče.

Jedan od primjera koji to izvrsno ilustrira je višeslojni lokalitet na položaju današnjeg hotela Slavonija. Tu su na površini od pedesetak četvornih metara – površini jednakoj današnjem dvosobnom stanu – na dubini između 2,50 i 2 metra traga ostavile čak četiri kulture iz bakrenog doba: jedna potječe iz zapadne Bugarske, druga iz suprotnoga, zapadnog dijela Panonije, treća iz mađarskog Potisja, a četvrtoj tragove nalazimo i na lokalitetima daleko na sjeveru Kavkaza i sjevernih obala Crnoga mora. I svi su se tu izredali u relativno kratkom vremenu između 4000. – 3500. pr. Kr.

Na istom tom položaju ljudi su živjeli i prije, te su nastavili živjeti i u vremenima nakon bakrenog doba. Materijalni nalazi u sve mlađim slojevima, bližima površini tla po kojem danas hodamo, tkaju priču o izmjenama kultura koje možemo pratiti jednu za drugom. Za one najstarije ne znamo kako su same sebe nazivale, pa su im stručnjaci nadjenuli imena prema mjestima odakle su potekle.

Arheološki nalazi koje su kroz više od dva stoljeća na području Vinkovaca prikupili amateri, entuzijasti i arheolozi na svjetlo dana iznose djeliće slagalice koji slažu sliku cijele lepeze različitih kultura i čine osnovu za tvrdnju kako se tu neprekinuto živi od najranijih vremena do danas. A neki od tih nalaza su upravo fantastični.

Nastavlja se

AUTOR: Gordana Ilić Ostojić

